

Viisi kärkeä kestävämpään kehitykseen

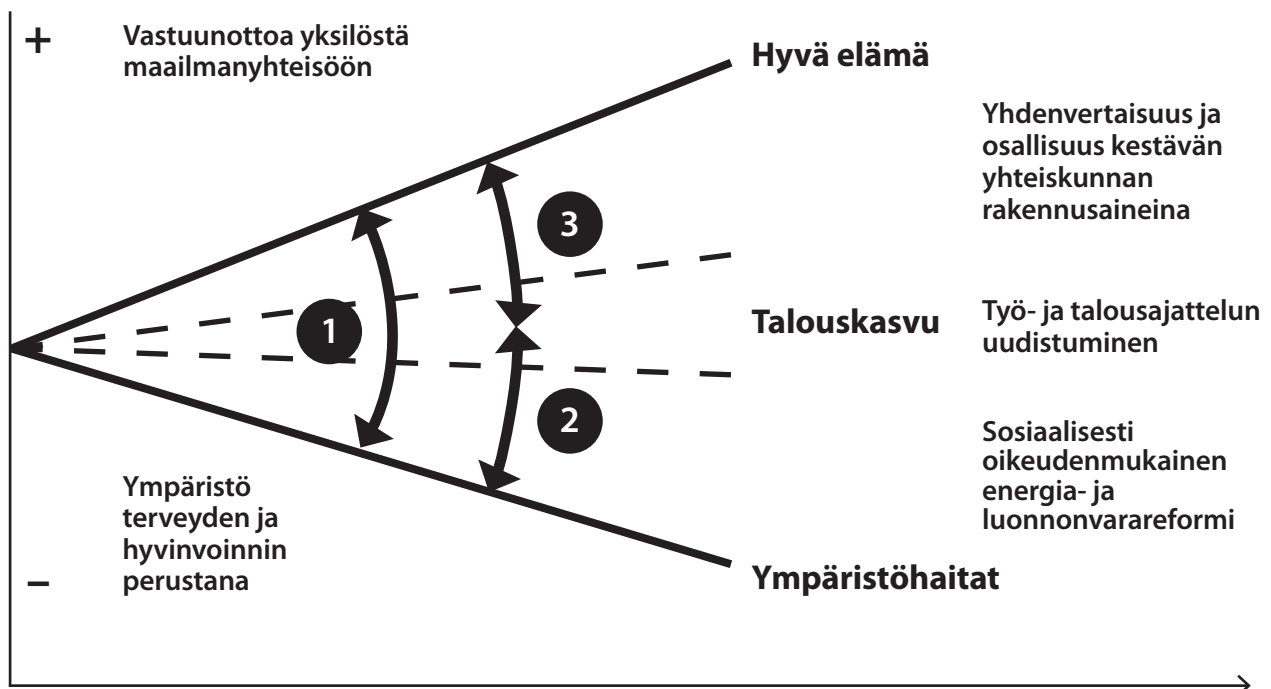
20.12.2016 (päivitetty versio)

Riippumaton kestävä kehityksen asiantuntijaneeli tuo tieteen näkökulmaa suomalaiseen politiikkaan. Paneeli osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tukee sekä haastaa kestävä kehityksen toimikuntaa. Sitra isännöi ja fasilitoi paneelin toimintaa.

YK:n kestävä kehityksen Agenda2030:n toteuttaminen edellyttää sekä universaaliutta eli toimimista kaikkien tavoitteiden eteen kaikkialla että strategisuuksi eli painopisteiden valintaa ja vaiheistusta. Kun kaikki tavoitteet kytkeytyvät toisiinsa, tarvitaan keskeisten haasteiden hahmottamista tuomaan tarttumapintaa. Hallitus

laatii Suomelle Agenda 2030:n kansallisen toimenpanosuunnitelman tämän vuoden aikana. Kestävä kehityksen asiantuntijaneeli tarjoaa suunnitelman kärjiksi viittä tavoitekokonaisuutta. Ne perustuvat ympäristöhaittojen, koetun hyvinvoinnin ja talouskasvun välisiin irtikytkentöihin.

Kestävä kehityksen keskeiset tavoitekokonaisuudet

Kestävä kehityksen toteuttaminen edellyttää talouden, hyvä elämän ja ympäristöhaittojen välistä irtikytkentää kolmella eri tasolla:

Kun **ympäristö ymmärretään kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perustaksi**, voimme elää hyvää elämää samaan aikaan, kun ympäristöhaitat vähenevät (1, kuva yllä). Jotta kehitys pysyy maapallon ekologisissa rajoissa tai palautuu niihin jo ylittyneiltä osin, ympäristöhaitat on saatava pienemään talouden mahdollisesta kasvusta riippumatta (2). Tähän tarvitaan **sosiaalisesti oikeudenmukaista energia- ja luonnonvarareformia**. Myös hyvinvoinnin ylläpitämisen ja lisäämisen riippuvuutta talouskasvusta pitää vähentää (3). Siksi meidän tulee uudistaa tapoja, joilla **yhdenvertaisuus ja osallisuus** voivat jatkossakin toimia **kestävän yhteiskunnan rakennusaineina**.

Kuvattujen irtikytkentöjen toteuttaminen edellyttää **talousajattelun uudistumista** siten, että talous nähdään tavoitteen sijaan keinona tuottaa kestävää hyvinvointia. Mitkään kuvatut tavoitteet eivät kuitenkaan voi toteutua, ellemmme **toimi kaikilla tasoilla yksilöstä maailmayhteisöön**.

Pysymmekö globaaliagendan vauhdissa?

YK:N AGENDA2030¹ haastaa maailman maita edistämään kestäväää kehitystä 17 kaikille yhteisen päätavoitteen kautta. Suomi on kansainvälisesti mitattuna menestynyt hyvin kestävässä kehityksessä. Suomen ympäristökeskuksen ja Demos Helsingin toteuttaman Avain2030-hankkeen mukaan vahvuuksiamme Agenda2030:n toimeenpanossa ovat muun muassa terveys, tasa-arvo, sanitaatio sekä rauha ja oikeudenmukaisuus. Haasteenamme ovat ekosysteemien tila, ilmastonmuutokseen reagointi sekä kulutustapamme.²

Vaikka useat näistä tulevat säilymään vahvuuksinamme myös tulevaisuudessa, minkään päätavoitteen suhteen ei Suomessa viime aikoina ole tapahtunut eikä nähtävissä suurta parannusta. Uusien ekotehokkaiden ratkaisujen kehittäminen ja omaksuminen voisi olla aktiivisempaa³.

Lähtökohtaisesti Suomella on hyvät mahdollisuudet olla edelläkävijämaiden joukossa. Tämä kuitenkin edellyttää kehittymistä meille haastavien kysymysten suhteen, hyvän tason ylläpitämistä vahvuuksissamme sekä aktiivista yhteiskunnallista toimintaa. Meidän tulee olla ärhäköitä myös kansainvälisillä areenoilla ja ohjata Euroopan Unionia viemään kestäväan kehityksen arvoja eteenpäin Euroopassa ja YK:ssa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on prosesseja, jotka vetävät eri suuntaan ja toimivat muutoksen esteinä. Mitä merkitsee Suomen tulevaisuuden menestymiselle, jos jäämme kestävässä kehityksessä suhteellisesti muista maista jälkeen? Miten näemme oman maamme tulevaisuudessa, jos metsiemme ekosysteemit köyhtyvät, koulutusmenestyk-

semme laskee, energiapolitiikkamme ei seuraa teknologista kärkeä ja jos tapamme keskustella kestäväan kehityksen kysymyksistä jää kauas ihmisten pohdinnoista oman elämän merkityksellisyydestä? Miten voimme tukea sitä, että ihmiset kokisivat kestäväan kehityksen kysymykset omaan elämäänsä liittyviksi?

Näemmekö itsemme jälleen alisuorittajina? Tilanne ei ole yhtä lohduton kuin Avain-hankkeen tulokset antaisivat ymmärtää. Indikaattorit ovat tärkeitä päättäjille ja antavat viitteitä kehityksestä, mutta kertovat vain osatotuuden, koska niiden avulla katsotaan mennyttä. Suomalaisen yhteiskunnan valmiudet toteuttaa kestäväan kehityksen vaatimia syvällisiä muutoksia ovat viime vuosina kasvaneet tavalla, joka ei vielä näy indikaattoritaulukoissa. Käynnissä on monia pienimuotoisia tai ruohonjuuritason uudistuksia (mm. lähiruoka ja kumppanuusmaatalous, solidaarisuustalous, hajautettu energia ja kierrätysmateriaaleihin perustuva tuotanto), joiden vaikutukset näkyvät viiveellä tai vasta silloin, kun niistä tulee valtavirtaa.

Tällä voimalla olisi yritettävä mitalisijoille! Vaikka Suomen merkitys globaalissa kokonaisuudessa on pieni, kestäväan kehityksen tavoitteissa pärjääminen rakentaa Suomelle pitkän jänteen hyötyjä ja menestyksen edellytyksiä muun muassa hyvän imagon ja parantuneen kilpailukyvyn kautta. Joissakin asioissa, kuten kestävässä taloudessa, ekosysteemien turvaamisessa ja energian säästämisessä, Suomen ambitiotason on oltava korkeampi kuin globaalitavoitteisiin on kirjattu.

1 Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015.

2 Avain-hanke: <http://www.syke.fi/hankkeet/avain2030>

3 Avain-hankkeessa todettiin, että kyse ei ole absoluuttisesta kehityksestä, vaan suhteellisesta asemasta.

Erillisistä tavoitteista kokonaisvaltaisiin muutoksiin

AGENDA2030:N TOTEUTTAMINEN edellyttää sekä uni-versaaliutta eli toimimista kaikilla alueilla kaikkialla, että strategisuutta eli painopisteiden valintaa ja vaiheistusta. Kun kaikki tavoitteet kytkeytyvät toisiinsa, kompleksiin kokonaisuuteen saadaan tarttumapintaa keskeisten haastekokonaisuuksien avulla. Tarjoamme tähän viittä tavoitekokonaisuutta ja etsimme niille toimenpanon kärkiä.

1. Ympäristö terveyden ja hyvinvoinnin perustana

Planetaariset reunaehdot asettavat kestäväälle kehitykselle tilan, jonka puitteissa luoda hyvinvointia talouden välinein. Ekosysteemit on nähtävä ihmiselämän mahdollistajina, hyvinvoinnin tuottajina ja kestävä talouden perustana. Ekosysteemien turvaaminen ja lisääminen⁴ eivät ole ristiriidassa ihmisen hyvinvoinnin ja kestävä talouden edistämisen kanssa, koska viimeistään pitkällä aikavälillä ympäristö-ongelmat koituvat haitaksemme. Investoiminen luontoon on yhteiskunnalle kannattavaa.

Ekosysteemit kärsivät ilmastonmuutoksesta, mutta yhtä lailla ne edesauttavat sen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Yhteiskunnan keskeisiin ongelmiin, kuten tulviin ja kuivuuteen, terveyteen⁵ ja ruokaturvaan⁶, on löydettävissä luontopohjaisia ratkaisuja, jotka ovat systeemisiä ja pitkällä aikavälillä kustannustehokkaita. Näihin liittyvät liikeideat ja uusien työpaikkojen synnyttäminen ovat Suomessa vielä heikosti hyödynnettyjä ja poliittisesti kannustettuja. Yhden ongelman ratkaiseminen tuottaa herkästi ongelmia toisaalla, mikäli ei huomioida kokonaisuuksia niin ajassa, paikassa kuin sosio-taloudellisestikin. Ilmastonmuutos muuntaa ekosysteemejä, ja näin myös ekosysteemipalvelut muuttuvat.

Suomessa on parhaillaan menossa ruokakulttuurin muutos, jossa kuluttajien vetovoima on saanut suuret yritykset tulemaan markkinoille suomalaiseseen maatalouteen pohjautuvilla proteiinituotteilla. Samalla tilojen ekosysteemejä turvaavan maataloustuotannon suoramyynti on saanut runsaasti tuulta purjeisiinsa.

Suomessa metsien rooli luonnon monimuotoisuuden takaajana on keskeinen. Meidän tulisi nähdä biodiversiteetti mahdollisuutena, ei edistykseen jarruna. Suomen

maine ja houkuttelevuus rapistuvat, elleimme pidä huolta metsiemme monimuotoisuudesta. On pidettävä tuntosarvet esillä, jotta vaikutukset metsän monimuotoisuuteen tulevat huomioitua, kun maankäyttöön ja luonnonvaroihin pohjautuvaa tuotantorakennetta muutetaan.

Kaupungeissa hyvin toimiva viher- ja sinirakenne ovat keskeisiä⁷. Ne vaikuttavat asukkaiden ja niissä aikaa viettävien viihtyisyyteen ja terveyteen⁸. Kaupunkiluonto imee hulevesiä, kannustaa liikkumaan, hoitaa mielenterveyttä, ehkäisee tulehdusperäisiä sairauksia sekä puhdistaa ilmaa ja vettä. Hyvin hoidettu hajavesien hallinta kasvavissa kaupungeissa varmistaa järvien ja pohjavesien hyvän tilan ja turvaa kaikille jatkossakin puhtaan veden ja sanitaation. Asukkaiden, virkamiesten ja poliitikkojen tulisi yhteistoiminnalla luoda kytkeytynyttä, rikasta ja saavutettavaa viherrakennetta tiivistyvien ja korkeutta kasvavien asuinalueiden lomaan. Luonnon parissa ja sen puolesta toimiminen voi tehdä kaupungin asukkaana elämästä paitsi onnellista myös merkityksellistä.

2. Sosiaalisesti oikeudenmukainen energia- ja luonnonvarareformi

Ei ole itsestään selvyyttä, että luonnonvaroja pääsisi tulevaisuudessa hyödyntämään samalla vapaudella kuin tänään. Kyse ei ole vain eettisestä vaan myös konkreettisesta ongelmasta, joka riippuu siitä, miten ekosysteemien toimintakyky⁹ osataan turvata, miten kyetään muuttamaan kulutustapoja ja siirtymään luonnonvaroja säästäviin tuotantomuotoihin¹⁰.

Suomen kehitys ilmastoteoissa¹¹ on ollut vaatimatonta, mikä näkyy myös kansainvälisissä analyyseissä. Poliittikatoimet energiantuotannon ohjaamiseksi uusiutuvan energian, ekotehokkuuden ja energiankulutuksen vähentämisen suuntaan¹² ovat tähän mennessä olleet riittämättömiä. Teknologiakehityksen tulisi panostaa nykyistä enemmän ekotehokkuuteen, ja julkisten hankintojen edistää uusien ekotehokkaiden ratkaisujen käyttöönottoa. Meille on laskeutumassa jälkeen jääneen maine, mikä vaikuttaa houkuttelevuuteemme ainakin kehittyneiden maiden kanssa käytävässä kaupassa. On tutkimusnäyttöä siitä, miten energiarakenteen muutos luo uusia työpaikkoja, mikäli ohjaukset saadaan kohdalleen.

4 Tavoite 14: Vedenalainen elämä; Tavoite 15: Maanpäällinen elämä

5 Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

6 Tavoite 2: Ei nälkää (sis. kestävä ravintoketju)

7 Tavoite 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt

8 Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

9 Tavoite 14: Vedenalainen elämä; Tavoite 15: Maanpäällinen elämä

10 Tavoite 12: Vastuullista kuluttamista

11 Tavoite 13: Ilmastotekoja

12 Tavoite 7: Edullista ja puhdasta energiaa

Suomalainen energiajärjestelmä on jähmeä muutoksille ja perustuu yhä vahvasti keskitettyyn tuotantoon, kuten öljyn ja hiilen polttoon (33 % energian kokonaiskulutuksesta), puun ja sen sivutuotteiden polttoon (25 %) sekä ydinvoimaan (18 %) ¹³. Suomen teknologisen kehityksen valossa tämä on ymmärrettävää.

Ydinvoima oli tärkeää 1970-luvulla, kun myöhään mutta nopeasti teollistunut ja kaupungistunut maa tarvitsi lisää sähköä. Ydinteknologia myös ylläpiti hyviä teknis-taloudellisia ja poliittisia suhteita silloiseen Neuvostoliittoon. Fossiiliin polttoaineisiin perustuvaa, keskitettyä sähkön ja lämmön yhteistuotantoa tarvittiin raskaan teollisuuden tarpeisiin, mutta myös kaukolämpöjärjestelmiin. Ja sellunkeiton yhteydessä oli luontevaa polttaa sivutuotteena syntyvää mustalipeää sähkön ja lämmön tuotantoon.

Ilmaston lämpenemisen vaivaamalla maapallolla nämä hitausvoimat uhkaavat suistaa suomalaisen energiajärjestelmän sivuraiteille. Aurinkoon, tuuleen ja maalämpöön nojaavat hajautetut energiajärjestelmät ovat alkaneet syödä markkinoita keskitetyiltä ja uusiutumattomilta järjestelmiltä. Vertailumaihin kuten Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan verrattuna Suomi on kuitenkin jäänyt jälkeen uusien energiajärjestelmien kehittämisessä. Uhkana ei ole ainoastaan pitkäaikainen sitoutuminen kalliisiin vanhanaikaisiin energiajärjestelmiin, vaan myös kilpailuasemien menetys ennennäkemättömän suurilla maailman markkinoilla. Jos junaan ei ajoissa hypätä, menetetään sekä rahaa että työpaikkoja (3).¹⁴

Suomen uusiutuva energiantuotanto on suunniteltu pitkälti puusta ja turpeesta saatavan energian varaan. Tässä Suomi eroaa muista kehittyneistä maista ja profiloituu poikkeavasti.

Tiedemaailman viesti ei tyydytä nykyistä päätöksenteon agendaan. Turpeen voi osoittaa uusiutuvaksi luonnonvaraksi vain hyvin pitkällä aikavälillä. Lisäksi lukuisat mallinnukset tiedeyhteisössä osoittavat, että metsien hyödyntäminen bioenergiaan ei ole missään skenaariosa myönteinen ilmastoteko. Tästä huolimatta Suomi vie sitä massiivisesti eteenpäin. Mustalipeän poltto voi vielä

olla järkevää, jos sille ei ole vaihtoehtoista käyttöä, mutta suunnitellulle puumateriaalin käytön huomattavalle lisäykselle polttoaineiden valmistuksessa ei ole kestäviä perusteita. Kansainvälinen tietoisuus siitä, että metsien käyttö energiantuotossa on ongelmallista niin ekologisesta, sosiaalisesta kuin taloudellisestakin näkökulmasta, lisääntyy, ja sen seurauksiin tulisi varautua puusta ja turpeesta irtautuneella energiatrategialla.

Energiantuotannon murros¹⁵ on moniulotteinen kysymys ja haastaa yhteiskunnan eheyttä. Myös tutkijoiden keskuudessa on erilaisia näkemyksiä, joista suurin osa kumpuaa siitä, että tarkasteluissa käytetään eri aikaperspektiivejä. Miten energiasiiromässä estetään yhteiskunnallinen polarisoituminen¹⁶ ja köyhyyden¹⁷ lisääntyminen? Kaupungit ja niiden lähiöt sekä muut taajamat¹⁸ ovat avainasemassa löytämään uusia ja ylläpitämään vanhoja käytäntöjä, joilla luodaan elämänlaatua myös pienituloisille. Tarvitaan sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita sekä kestävää infrastruktuuria¹⁹, jotka mahdollistavat päästöjen vähentämisen (esimerkiksi julkinen liikenne ja energiatehokas rakentaminen).

Kestävän tulevaisuuden kannalta keskeisintä on päästä irti noidankehästä, jossa koetun hyvinvoinnin tavoittele kasvattaa ympäristöhaittoja. Irtikytkennässä hyvinvointi rakentuu luonnonvarojen kestäväälle monikäytölle. Tähän irtikytkentään ei välttämättä tarvita talouskasvua²⁰.

3. Yhdenvertaisuus ja osallisuus kestävän yhteiskunnan rakennusaineina

Yhdenvertaisuus²¹ ja koulutus²² ovat keskeinen hyvän yhteiskunnan kivijalka. Ne rakentavat yhteiskunnallista luottamusta sekä ylläpitävät vakautta ja yhteiskuntarauhaa²³. Eriarvoisuus on kiistatta kasvanut Suomessa, eivätkä kaikki koe olevansa mukana, vaan jäävät taloudellisen kehityksen jalkoihin. Sosiaalinen perusta täytyy muurata uudelleen, mikä edellyttää myös uutta ymmärrystä hyvinvoinnista ja hyvästä elämästä²⁴. Siihen kuuluvat aineellisen elintason lisäksi sosiaalisten suhteiden ja mielekkään toiminnan tarpeet sekä elämän merkityksellisyden kokemukset.

13 http://www.motiva.fi/taustatietoa/energiankäyttö_suomessa/energian_kokonaiskulutus

14 Halme, M., Hukkinen, J.I., Korppi-Tommola, J., Linnanen, L., Liski, M., Lovio, R., Lund, P., Luukkanen, J., Partanen, J., Wilenius, M., Nokso-Koivisto, O., toim. (2015) Maamme energia (Our Nation's Energy). Helsinki: Into Kustannus

15 Tavoite 7: Puhdasta ja edullista energiaa

16 Tavoite 10: Eriarvoisuuden poistaminen

17 Tavoite 1: Ei köyhyyttä

18 Tavoite 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt

19 Tavoite 9: Kestävä infrastruktuuri, teollisuus ja innovaatiot

20 Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä talouskasvu

21 Tavoite 10: Eriarvoisuuden poistaminen

22 Tavoite 4: Hyvä koulutus

23 Tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta

24 Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

Myös murrokset energia- ja luonnonvarataloudessa asettavat haasteita yhdenvertaisuudelle. Markkinoiden toiminta vaikuttaa olennaisesti eriarvoisuuteen ja yhteiskunnallinen keskustelu käydään pääosin tulotason, tulonsiirtojen ja verotuksen osalta. Eriarvoisuuden käsittely osana kestävästä kehitystä vaatii kuitenkin monipuolisempaa poliittista keskustelua – käsittäen paitsi eri väestöryhmien, myös sukupuolten välistä eriarvoisuutta.

Koulutus on sekä yhteishyvä että ihmisoikeus, mutta se heijastuu myös laajemmin yhteiskunnan haavoittuvuuteen. Se vaikuttaa siihen, miten arvostukset kehittyvät ja miten kansakunta yhtenäisenä kykenee hahmottamaan laajempia kysymyksiä.

Hyvyys on kestävästä kehitystä eteenpäin vievä voima, joka perustuu hyvän tekemiselle. Se on vastuumme, mutta myös perusta merkitykselliselle elämälle. Onnellisuus luo lyhyen aikavälin hyvyyttä, mutta pitkällä aikavälillä hyvyys kehkeytyy antamisesta, jakamisesta ja osallistumisesta. Luottamus on tärkeä osa sekä perinteisempää että uudistuvaa hyvinvointia.

Talouskasvun²⁵ ja hyvän elämän turvaamisen irtikykentä on ajankohtainen haaste, koska talouskasvu on hiipunut eivätkä ekonomistitkaan uskalla ennustaa lähitulevaisuudelle voimakkaan kasvun kautta. Toisaalta hyvyyden ohjaaminen toimintaan ympäristön hyväksi voi tukea talouskasvun ja ympäristöhaittojen välistä irtikykentää ja saada erilaisissa taloudellisissa tai sosiaalisissa tilanteissa olevat ihmiset voimaantumaa. Onkin etsittävä kiireellisesti vastauksia siihen, miten yhteiskunta voi tuottaa ja jakaa hyvinvointia irrallaan talouskasvusta ja ekosysteemien horjuttamisesta.

4. Työ- ja talousajattelun uudistuminen

Talouden²⁶ rooli on myös määritettävä uudelleen, jotta kestävä kehitys on mahdollinen. Talous on ymmärrettävä tavoitteen sijaan keinona. Sen tulee luoda perusta ihmisarvoiselle työlle, ja yhdessä ne kytkeytyvät kaikkeen aina ekosysteemien toimintakyvystä ihmisten hyvinvointiin.

Mietittäessä kestävää taloutta tulee pohtia, mitä halutaan kasvattaa talouden keinoin. Kun vastaus on löydetty, keinoja voi etsiä talouden rakenteista ja käytännöistä. Julkiset investoinnit, yhteiskunnallinen ohjaus ja niiden mahdollistama, nykyistä innovatiivisempi kulttuuri edesauttavat siirtymässä kohti sellaista talousmallia, jossa hyvinvointi rakentuu oikeudenmukaisemmin ja ympäristöä säästävämmiin.

Talouden uudistuminen haastaa miettimään myös työtä uudesta näkökulmasta. Siinä työ jakautuu uudella

tavalla niin ihmisen elinkaaren aikana kuin eri ihmistenkin välillä. Työn mielekkyys ja laatu ovat hyvinvoinnin kannalta merkittäviä riittävän tulotason ja kohtuullisen työmäärän lisäksi.

Nudge-ajattelu pohjautuu behavioristiseen taloustieteeseen, joka tutkii sitä, miten ihmiset todellisuudessa tekevät taloudellisia päätöksiä eli päättävät rahojensa tai vaikkapa työaikansa käytöstä. Tämä laaja tutkimusperinne on havainnut, että todellinen käyttäytyminen poikkeaa monessa suhteessa taloustieteen rationaalisuuden oletuksista²⁷. Tämä on yksi – mutta vain yksi – syistä, miksi käytämme luonnonvaroja tuhlaavasti.

Nudge-ajattelusta kumpuaa monia lupaavia (joskin pieniä) esimerkkejä siitä, miten valtio voi kehystää ihmisten valintoja uudelleen (eli rakentaa parempia valinta-arkkitehtuuria) pakottamatta kansalaisia kuitenkaan yhteen muottiin. Yksi esimerkki rationaalisuudesta poikkeamisesta on status quo -bias eli ihmisten taipumus pystytellä nykytilassa. Tämän johdosta esimerkiksi vain noin 12 % suomalaisista kuluttajista on vaihtanut vihreään sähkөөn²⁸, vaikka tämä olisi yleisempien laskureiden mukaan yksi yk-sinkertaisimmista tavoista pienentää omaa hiilijalanjälkeään (Ilmastodieetti.fi).

Muutamissa luonnollisissa kokeissa Saksassa sähkö-yhtiöt ovat vaihtaneet kuluttajan sähkösopimuksen vihreään sähkөөn ja tarjonneet asiakkailleen mahdollisuutta vaihtaa edullisempaan, fossiililla polttoaineilla tuotettuun sähkөөn. Tällöin kuluttajista 95–99 % on pitäytynyt vihreässä sähkөөssä²⁹.

Pohjimmillaan Nudge-ajattelu kertoo siitä, että ihmisten valinnat ovat sosiaalisen ja toimintaympäristön kehystämiä. Itse asiassa koko talousjärjestelmämme (kuten myös sen keskiössä oleva raha) on sosiaalinen konstruktiio. Ajatus herättää lupauksia: vaikka historialla on oma painolastinsa, voimme myös pyrkiä kehystämään taloutta uudelleen entistä kestävämmillä tavoilla.

Suomessa on muita maita paremmat edellytykset keskustella talousreformista, koska yhteiskuntamme on pitkälle järjestäytynyt ja kansalaiset käyttäytyvät pitkälti normien mukaan. Automatisointi ja robotisaatio kiihdyttävät työn ja talouden uudelleenmäärittelyä. Tämä voi johtaa myös laajempaan reformi-keskusteluun. Poliittista keskustelua tarvitaan sekä yleisesti että erityisesti siitä, ohjautuuko pääoma kestävään talouteen vai muualle. Avoin keskustelu ja laaja talouspoliittinen lukutaito ovat edellytyksiä sille, että pääsemme eteenpäin.

25 Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä talouskasvu

26 Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä talouskasvu

27 Esimerkki hyvästä yleistöksestä on Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. London: Macmillan.

28 Eurobarometer (2014) Special Eurobarometer 409. CLIMATE CHANGE. Verkossa: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_419_400_en.htm

29 Pichert D & Katsikopoulos KV (2008) Green defaults: information presentation and pro-environmental behaviour. J Env Psych 28, 63-73.

5. Vastuunottoa yksilöistä maailmanyhteisöön

Miten kestävä kehitys muuttuu osaksi laajempaa tietoisuutta ja ajattelua eikä jää pelkäksi elitistiseksi keskusteluksi? Yksilöillä on useita rooleja ja kestävä kehitys näkemykset siirtyvät liikuttaessa näiden roolien välillä. Polut kestäväan kehitykseen muovautuvat myös elinkaaren myötä; nuorten ja vanhempien polut voivat poiketa toisistaan, koska heidän ajattelumaailmansa ja arjen rutiininsa poikkeavat toisistaan.

Lähiyhteisöllisyys luo yhtymäkohtia ja yhteisiä suuntia kestäväan kehityksen poluille. Jo mikrohetkillä, kuten silmäkontakteilla, voi olla merkitystä päätösten kestävyteen. Ihminen on laumasielu, ja yhteen kuuluminen on meille tärkeää. Miten pyrkimys hyvään kestäväan kehityksen askelella voi toteutua laumasieluisuuden ja johtajuuden seuraamisen voimalla?

”Tehdään sitten itse, jos ei palveluita muualta tule” – Kestäväan paikallistalouden rakentamista Eskolan kylässä

Kylät autoituvat ja palvelut karkaavat maaseudulta. Keski-Pohjanmaalla sijaitseva, noin 400 asukkaan Eskolan kylä on tarttunut tähän haasteeseen vireän paikallisen toiminnan avulla. Eskolan kyläyhdistys hallinnoi lakkautetun kyläkoulun tiloja ja pitää auki lakkautettua kyläkirjastoa. Palveluiden tuottamista varten kyläyhdistys ja muut paikalliset toimijat ovat perustaneet vuonna 2013 Eskolan Kyläpalvelu Oy:n. Se on yhteiskunnallinen yritys, jossa ei kerrytetä voittoja omistajille. Mahdolliset tuotot käytetään kylän hyväksi. Kylässä on myös toinen asunontuotantoon keskittynyt osakeyhtiö ja vaikeasti työllistyviä ihmisiä työllistävä osuuskunta.

Kyläpalvelu Oy tuottaa paikallisten tarpeiden mukaisia, hyvinvointia edistäviä palveluja. Vanhassa koulurakennuksessa toimivat päiväkotit ja lounasravintola, joka

kokoaa eri sukupolviin kuuluvia kyläläisiä yhteen. Lounasravintolan yhteydessä on myös kioski, josta asukkaat voivat ostaa välttämättömiä elintarvikkeita kyläkaupan lopetettua toimintansa. Palveluihin kuuluu ruuan kotiinkuljetusta sekä koti- ja siivouspalvelua esimerkiksi vanhuksille. Onko tässä esimerkkiä maaseudun kestävästä sote-ratkaisuista?

Ateriapalveluiden ruoka pyritään hankkimaan mahdollisimman läheltä paikallisilta tuottajilta. Kyläyhdistys on osa Green Care Finland -verkostoa. Lapset retkeilevät luonnossa paikallisten yhdistysten kunnostamalla luontopoluilla ja virkistysalueilla. Kestäväan Eskolan kylän haasteena on kuitenkin uusiutuvan energian käyttäminen, sillä kyläyhdistys on vastahakoisesti päättänyt vaihtamaan pellettisopimuksen halvempaan öljyyn – taloudellisista syistä. Valinta osoittaa, että energiasiirtymän vauhdittamisessa tarvitaan ylemmän tason sääntelyä ja taloudellisia ohjaukeinoja.

Kestäväan kehityksen edistämiseen tarvitaan meitä kaikkia kaikissa rooleissamme ja instituutioita, joissa toimimme: yhteisöjä, organisaatioita, yrityksiä ja julkishallintoa. Julkinen hallinto rakentaa moderaattori- ja katalysaattorihierarkian kestäväan kehityksen edistämiseksi sekä asettaa sääntelyllä ja politiikalla reunaehdot ja toiminnan malleja. Kunnat, kaupungit, kansallisvaltio, mutta yhtä lailla Euroopan Unioni ja YK luovat puitteet, joissa toimia – itse ja yhdessä muiden kanssa.

Suomi voisi edistää ja vahvistaa yhdessä edistyksellisten maiden kuten Saksan kanssa EU:n kestäväan kehityksen politiikkaa ja aktivoida sitä toimimaan yhtenäisesti vahvalla agendalla YK:ssa³⁰. Suomi voisi myös sisällyttää ulkomaankaupan kestäväan kehityksen toimintaansa etsimällä ja tarjoamalla nykyistä hanakammin ratkaisuja globaaleihin kestäväan kehityksen kysymyksiin.

Toimeenpanon kärjet keskinäisriippuvia

EDELLÄ ESITETTYIHIN tavoitekokonaisuuksiin voidaan soveltaa erilaisia lähestymistapoja.

Tavoitteissa, joiden tilanne näyttää nyt hyvältä, on ol-tava **ennakoivasti** liikkeellä. Meidän on esimerkiksi poh-dittava, miten massiivinen maahanmuutto voi vaikuttaa radikaalisti sukupuolten väliseen tasa-arvoon, joka nyt on Suomessa suhteellisen hyvällä tolalla. Miten sukupuolten välisen tasa-arvon säilyminen voidaan huomioida maa-hanmuuttopolitiikassa ja -käytännöissä jo nyt?

Monissa erinomaisissa asioissa, kuten koulutuksessa ja kansalaisten yhdenvertaisuudessa on noussut huoli ti-lanteen heikkenemisestä. Näissä kysymyksissä klassisen **pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan pilareita on varmistettava**. Se voi kuitenkin edellyttää erilaisia keino-ja kuin aiemmin.

Kriittisissä ympäristökysymyksissä, joissa tilanne on heikko, **muutos on käynnistettävä ripeästi tai kehitys-tä on vauhditettava nopeasti**. Miten otetaan esimerkiksi haltuun ekosysteemien turvaaminen, ilmastoteot, energia-remontti ja vastuullinen kuluttaminen?

Negatiivisinta kehitystä on arvioitu ihmisarvoisen työn ja kestäväen talouskasvun osalta. Nämä muodostavat pe-rustan, johon liittyy syvällisempää tarvetta **paradigman muutokselle**. Tällaisia ovat erityisesti talouskasvun suhde työhön, koettuun hyvinvointiin ja ympäristöön.

Ehdottamamme toimeenpanon kärjet on sijoitettu mal-liin, joka kuvaa ympäristön, koetun hyvinvoinnin ja talou-den keskinäisriippuvuuksia. Niiden uudelleen ymmärtämi-nen avaa uudenlaisia kestäväen kehityksen polkuja.

Keinoja on, jos tahtoa löytyy!

NYKYINEN SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN uudistu-misen tapa ei tuota tulosta. On löydettävä uusi visio ja uu-sia tapoja toimia. Systeeminen muutos on saatava osaksi politiikkaa ja regulaatiota, mutta myös osaksi markkinoi-ta ja arkea.

Lyhyen välin valtopolitiikka ei ohjaa kestäväen kehi-tyksen poluille, vaan kasvattaa kestävyuden velkaamme yhä suuremmaksi. Sopeutumiskustannukset kasvavat kiihtyvää tahtia. Nyt tarvitaan syvällisempien ja kauas-kantoisempien analyysien synnyttämiä yhteiskunnallisia muutoksia. On tehtävä kausien yli ulottuvia ratkaisuja ja sitoumuksia, kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Meidän kaikki-en on sisäistettävä, että elinkaarisen merkityksellisuuden rakentamiseen ei riitä lyhyen aikavälin onni, vaan siihen liittyy vastuullisia tekoja ja sitoumuksia sekä hyvän teke-mistä. Radikaalien ratkaisujen rinnalle tarvitsemme pieniä arjen muutoksia, jotta hyvinvointia voidaan turvata vaa-rantamatta ekosysteemejä.

Työkaluja kuten **yhteiskuntasitoumusta**³¹ tulee kehit-tää, laajentaa ja voimistaa, jotta niistä tulee valtavirtaa ja ne uudistavat kestäväen kehitystä.

Tarvitsemme myös suunnannäyttäjiä ja suunnan kään-täjiä, jotka rikkovat perinteisiä yhteiskunnallisia rooliasetel-mia. Kokeilukulttuuria ja ruohonjuuritason toimintaa tulee jatkaa ja poistaa esteitä niiden tieltä. Jotta kokeiluista voi-daan oppia, on niitä syytä myös systemaattisesti arvioida. Regulaatio on monissa paikoin tärkeä keino ohjata pois kiel-teisiltä poluilta ja ohjata kestäväen tulevaisuuden suuntaan.

31 Kestäväen kehityksen yhteiskuntasitoumus on suomalainen sosiaalinen innovaatio. Se perustuu kestäväen kehityksen toimikunnan hyväksymään kestäväen kehityksen visioon, periaatteisiin sekä kahdeksaan tavoitteeseen, joiden pohjalta

toimijat ja kansalaiset voivat tehdä vapaaehtoisia sitoumuksia tavoitteita edistäviksi toimenpiteikseen. www.sitoumus2050.fi.

Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli

Riippumaton kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli tukee ja haastaa kestävän kehityksen toimikunnan työtä sekä Suomen kestävän kehityksen politiikkaa. Sitra isännöi ja fasilitoi paneelin toimintaa.

Eeva Furman (pj)
SYKE
ympäristöpolitiikka

Janne Hukkinen
Helsingin yliopisto
ympäristöpolitiikka

Eva Heiskanen
Kuluttajantutkimuslaitos
kestävä kulutus

Jaakko Kiander
Ilmarinen
talous ja eläkepolitiikka

Heikki Hiilamo
Helsingin yliopisto
sosiaalipolitiikka

Anne Birgitta Pessi
Helsingin yliopisto
kirkkososiologia

Tuuli Hirvilampi
Kokkolan yliopistokeskus
kestävä hyvinvointi

Juho Saari
Itä-Suomen yliopisto
hyvinvointisosiologia

Eeva Hellström
Sitra
fasilitointi

Tuula Sjöstedt
Sitra
viestintä

SITRA

Sitra on tulevaisuustalo, jonka toimintaa ohjaa visio Suomesta kestävän hyvinvoinnin edelläkävijänä. Ennakoimme yhteiskunnan muutoksia ja niiden vaikutuksia suomalaisiin. Teemme myös käytännön kokeiluja ja rakennamme toimintamalleja, joiden varassa uudistuminen onnistuu.